

Aan:
De heer Dercksen

In afschrift aan:
Provinciale Staten van Utrecht

ONDERWERP	Beantwoording schriftelijke vragen ex. art. 47 RvO aan het college van GS gesteld door R. Dercksen van de PVV-fractie betreffende stikstofbeleid.	TELEFOONNUMMER	+31636166041
		E-MAILADRES	Anne.jansen@provincie-utrecht.nl
		DOMEIN/OPGAVE	LLO
		TEAM	PL2
DATUM	30-08-2022		
DOCUMENTNUMMER	UTSP-1088738041-8141		
CONTACTPERSOON	Anne Jansen		
BIJLAGEN	Geen		

Geachte heer Dercksen,

Bijgaand de beantwoording van de door u gestelde vragen.

Toelichting:

Wij stelden eerder vragen over het stikstofbeleid. Klaarblijkelijk waren die wat te ingewikkeld want op veel vragen kwamen slechts ontwijkende antwoorden. Wij krijgen sterk de indruk dat u onze vragen eigenlijk in het geheel niet wenst te beantwoorden.

Vandaar dat wij genoodzaakt zijn nieuwe en aanvullende vragen te stellen.

1. Wij vroegen naar VERIFIIEERBARE data op basis waarvan de Gedeputeerde meent te moeten zeggen dat de natuur ongezond zou zijn. U heeft deze vraag niet beantwoord. Het rapport van de RLI bevat geen verifieerbare data van de ontwikkeling van flora en fauna in de afgelopen decennia, een periode waarin de stikstofemissies met 60% daalden. Het spreekt slechts over arbitraire al dan niet gehaalde doelen en afspraken. Wij vroegen naar data. Het spreekt over verlies van oorspronkelijke natuur (welke, van wanneer?), terwijl de enige natuur die Nederland had, de Noordzee was en die is in dit rapport buiten juist beschouwing gelaten. Wij vroegen naar data. Verder rept het rapport over verlies van natuur en biodiversiteit, maar de gevraagde data worden niet vermeld. Wel krijgt de landbouw van alle gesuggereerde ellende de schuld, maar dat wordt NIET met data onderbouwd. Wij herhalen onze vraag: op welke data baseert de Gedeputeerde zich als zij spreekt over ongezonde natuur.

Antwoord

Hierna geven wij een overzicht van een aantal verifieerbare data uit onze Rapportage Natuur 2017-2020 (zie ook Statenbrief Rapportage Natuur 2017-2020 (2021RGW107). Het betreft data van: provinciale monitoring flora; Meetnet Korstmossen; LPI-boerenlandvogels; kartering in kader van Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL); en LPI-fauna in agrarisch gebied.

Sterke achteruitgang flora karteersoorten

Sinds 1975 onderzoeken wij elk jaar een tiende gedeelte van de provincie op de aanwezigheid van flora en fauna. Zo behouden wij goed zicht op de natuurkwaliteit in de provincie en de ontwikkeling daarvan.

Omdat er al jarenlang volgens dezelfde wijze is gemonitord kan ook de verandering van de biodiversiteit provinciebreed goed in beeld gebracht worden. De op de volgende pagina weergegeven kaartjes 8, 9 en 10 (de nummering is die van de Rapportage Natuur 2017-2020) geven het aantal gekarteerde plantensoorten weer per periode van 15 jaar. Hierop is de forse achteruitgang van de biodiversiteit van de flora in geheel Utrecht te zien. Ook is te zien dat de contrasten tussen het agrarisch gebied en natuurgebieden groter worden. Soorten die in de eerste periode in het agrarisch gebied nog redelijk algemeen waren, zoals dotterbloemen langs slootkanten in het veenweidegebied, zijn als gevolg van de intensivering van de landbouw vrijwel verdwenen.

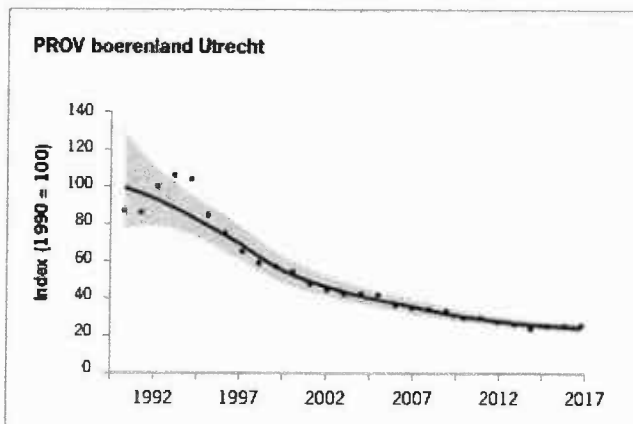
Afname stikstofgevoelige korstmossen

In Utrecht wordt de soortensamenstelling van de korstmossen al sinds 1979 gevolgd. Onderzoeksrondes waren er in 1979, 1984, 1989, 1995 en 2001. In 2018 hebben we een zesde ronde laten uitvoeren.

Utrecht heeft hiermee wereldwijd het langstlopende meetnet korstmossen. Het aantal Rode Lijst-soorten per meetpunt is vooral na 1989 sterk afgenomen, dit betreft vooral soorten die gevoelig zijn voor ammoniak. Deze hadden hun hoofdverspreiding op de Utrechtse Heuvelrug. Bijzondere soorten zoals Groot en Bruin boerenkoolmos, Dennenmos en Baardmos zijn hierdoor helemaal of nagenoeg helemaal verdwenen. Het rapport 'Monitoring van korstmossen in de provincie Utrecht, 1979 – 2018' is te downloaden van de site van de provincie Utrecht, bijgaand de link: https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2020-03/rapport_korstmossen_utrecht_2019.pdf

Provinciale Living Planet Index (LPI) boerenlandvogels

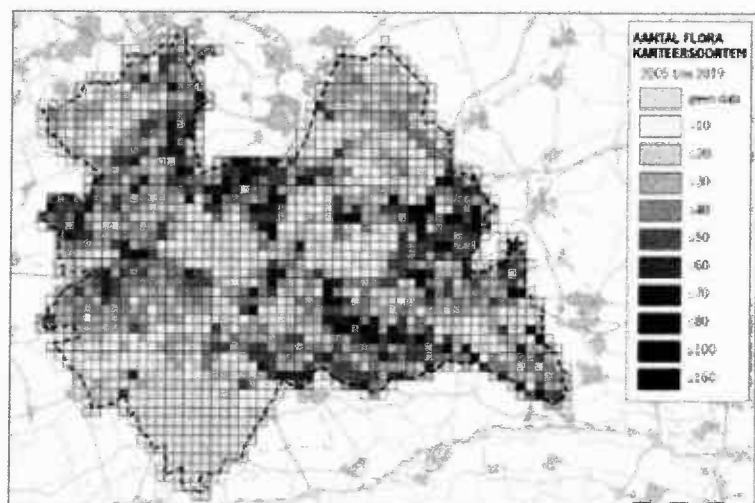
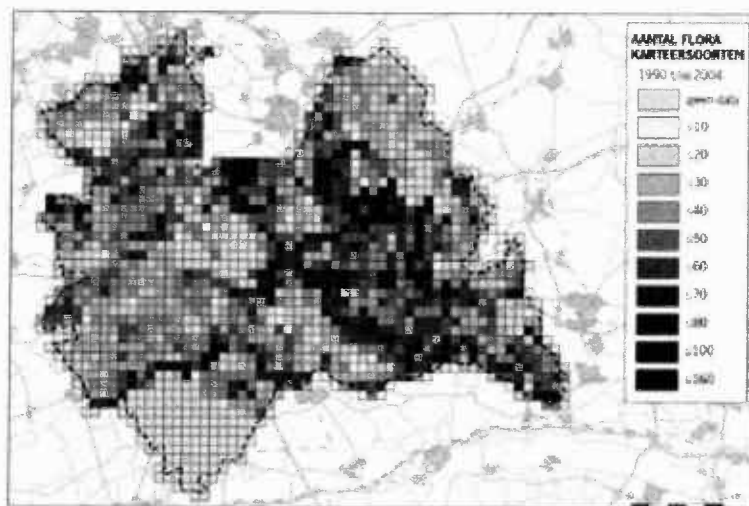
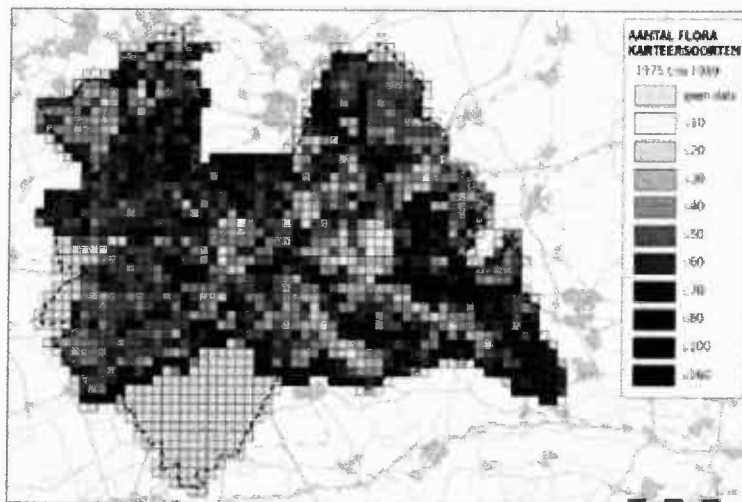
De provinciale LPI voor de boerenlandvogels laat een sterk neerwaartse trend zien (bron CBS):

Het CBS heeft een aparte trendlijn berekend voor de boerenlandvogels (weide- en akkervogels). Vooral tussen 1990 en 2009 daalt het aantal boerenlandvogels sterk. Veel soorten van gras- en bouwland, zoals de grutto, Kievit, patrijs en veldleeuwerik, nemen sterk in aantal af, zoals ook landelijk en in de Europese Unie te zien is.

De huidige landbouwpraktijk is voor boerenlandvogels te intensief.

De afname van de grutto betreft landelijk ongeveer 60% in de afgelopen 25 jaar; dat is net als in Utrecht ongeveer 4-5% per jaar.

Kaarten 8, 9 en 10.
Aantal flora - karteersoorten per vierkante kilometer in de perioden 1975-1989, 1990-2004 en 2005-2019.

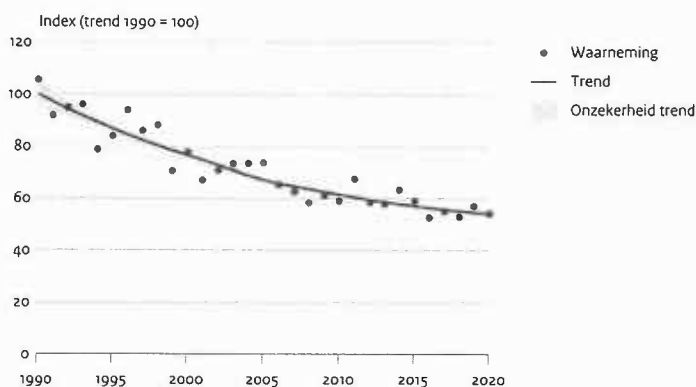
Kwaliteit beheertypen in de natuurgebieden

Als onderdeel van het Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) is er voor de beoordeling van de kwaliteit van de natuur een landelijk systeem ontwikkeld. Daarin is voor elk natuurbeheertype een aantal meetsoorten gekozen dat indicatief is voor de natuurkwaliteit. Deze soorten worden gemonitord door de natuurbeheerders of de provincie, waarna op basis van aanwezigheid de kwaliteit van het betreffende beheertype wordt beoordeeld. De Rapportage Natuur 2017-2020 laat zien dat de gemiddelde botanische kwaliteit van veel beheertypen matig tot slecht is. Veel meetsoorten komen maar in een enkel gebied voor. Ook meerdere bostypen hebben een matige botanische kwaliteit. De droge bossen hebben vaak een uiterst soortenarme ondergroei en de vochtige bossen zijn als gevolg van de stikstofdepositie overwoekerd door bramen en brandnetels.

Landelijke Living Planet Index (LPI) voor fauna in het agrarisch gebied

Uit het Compendium voor de Leefomgeving komt de volgende grafiek met de trend van de fauna in agrarisch gebied.

Fauna in agrarisch gebied

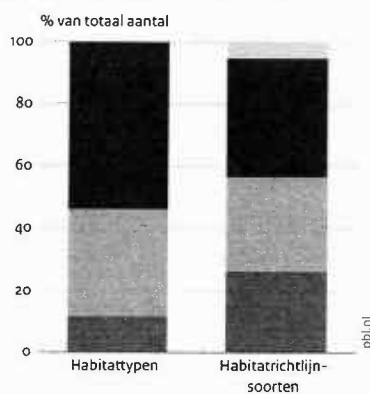
Bron: NEM (Soortenorganisaties, CBS)

CBS/mrt22
www.clo.nl/nh58006

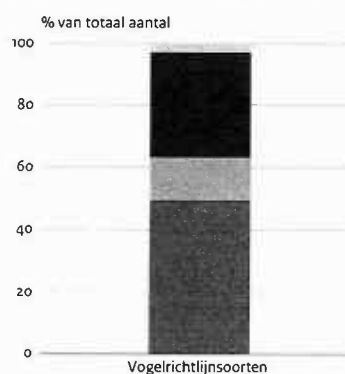
Bron CBS: fauna in agrarisch gebied voor alle achterliggende data.

Staat van instandhouding van Habitatrichtlijn en trend van Vogelrichtlijn, 2013 – 2018

Staat van instandhouding Habitatrichtlijn

Trend van populatieomvang Vogelrichtlijn

Onbekend
Zeer ongunstig
Matig ongunstig
Gunstig

Onbekend
Negatieve trend
Stabiel/fluctuerend
Positieve trend

Bron: Ministerie van LNV; bewerking PBL

2. De Gedeputeerde geeft aan dat de natuur de afgelopen decennia flink onder uitstoot van stikstof zou hebben geleden. Mogen wij de data die dat onderbouwen ontvangen? De biodiversiteit zou zijn afgenomen en verarmd? De Living Planet Index geeft aan hoe goed of hoe slecht het gaat met de natuur. Deze index vertoont een positieve trend. Hoe verhouden deze FEITEN zich met de uitspraken van de Gedeputeerde? Wie van de twee liegt?

Antwoord

De Living Planet Index (LPI) is niet representatief voor de gehele biodiversiteit. Hieronder volgt een uitleg waarom dat zo is en wat wel uit deze trendlijn gelezen kan worden:

De LPI van Utrecht, van alle soorten waarvoor tenminste een matig plausibele trend kan worden berekend (217 soorten) laat een matige toename zien: 93 soorten gaan vooruit, 50 soorten nemen af, 74 soorten zijn stabiel en van één soort is de trend onzeker. De analyse betreft voor het **overgrote deel de meer algemene soorten**. Van de zeldzame, bedreigde soorten, die over het algemeen het meest achteruitgaan, is het in de meeste gevallen niet mogelijk om een statistisch verantwoorde uitspraak te doen over een trend. Ook zijn er soortgroepen waarover minder of geen gegevens zijn maar die wel relevant zijn voor de biodiversiteit en de natuurkwaliteit, **niet vertegenwoordigd in deze indicator**. Dat zijn soortgroepen zoals sprinkhanen, haften, mollusken, bijen, kevers, paddenstoelen, mossen, korstmossen en vaatplanten. Daarom is deze trendlijn niet representatief voor de gehele biodiversiteit van Utrecht. Wat de trendlijn aangeeft is dat de algemenere soorten van de goed onderzochte soortgroepen vooruitgaan. Dit zijn over algemeen de soorten die minder of niet stikstofgevoelig zijn. Dat het met de gehele biodiversiteit niet goed gaat is hierboven al gememoreerd: sterke achteruitgang van boerenlandvogels en de florakarteersoorten, het verdwijnen van ammoniakgevoelige korstmossen en de kwaliteit van de verschillende beheertypen.

Verder zijn er legio wetenschappelijke onderzoeken die de negatieve effecten van stikstof op natuur aantonen: Dr. R. Bobbink is een wetenschapper die gepromoveerd is op dit onderwerp, en vele publicaties met verifieerbare feiten over de negatieve invloed van stikstof op natuur op zijn naam heeft.

3. Welke factoren die invloed hebben op de aangelegde natuurgebieden in onze provincie naast stikstof spelen nog meer een rol en in welke mate? Hoe verhouden die zich tot de stikstof van agrariërs?

Antwoord

Naast stikstof zijn er meer factoren die invloed hebben. Bijvoorbeeld het grondwaterpeil en het beheer. Die zijn in de natuurgebieden zo goed als mogelijk afgestemd op de natuurdoelen. Het grondwaterpeil kan vaak niet optimaal worden afgestemd op wat de natuur nodig heeft, omdat het peil in de directe omgeving veelal is afgestemd op landbouwkundig gebruik en dus een lage grondwaterstand. Volledige scheiding van deze peilen is veelal niet mogelijk. Maar zelfs als het grondwaterpeil en het beheer optimaal zijn kan dit de negatieve invloed van stikstof (met name ammoniak) slechts in beperkte mate compenseren.

4. Wanneer acht de Gedeputeerde "natuur" (alles wat is ontstaan zonder menselijk ingrijpen) gezond? Ook deze vraag is niet beantwoord. Graag een antwoord.

Als het moet worden "hersteld", naar wanneer precies en waarom naar dat moment en is dat reëel in het dichtst bevolkte land ter wereld? Kunnen we dat moment democratisch bij meerderheid vaststellen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

Wij achten de natuur gezond als de natuur in een gunstige staat van instandhouding is. De staat van instandhouding van een natuurlijke habitat is "gunstig" wanneer het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat en de oppervlakte van die habitat binnen dat gebied stabiel zijn of toenemen. Een gezonde natuur kent een hoge biodiversiteit. Biodiversiteit is een veelomvattend begrip dat verwijst naar de verscheidenheid aan leven binnen soorten, tussen soorten en tussen de ecosystemen waartoe ze behoren (Compendium voor de Leefomgeving, 2017).

Op basis van de Wet natuurbescherming dragen de provincies zorg voor behoud, herstel en ontwikkeling van de leefomgeving van alle van nature in Nederland voorkomende soorten en leggen de nadruk daarbij op soorten die bescherming behoeven op basis van de Europese Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn en tevens op soorten die in Nederland met uitroeiing bedreigd zijn of speciaal gevaar lopen (Natuurvisie Provincie Utrecht, vastgesteld door PS 2016).

De term natuurherstel wil niet zeggen dat de natuur naar een bepaald jaartal hersteld wordt. Via natuurherstel worden invloeden, die de ontwikkeling van bepaalde gewenste (en eerder aanwezige) soorten belemmeren, weggenomen of verminderd. Hierdoor krijgen de meer oorspronkelijke soorten de kans zich te herstellen. Dit voorkomt ook eenvormigheid in de vegetatie en bevordert daarmee de biodiversiteit. Er is democratisch besloten tot ratificatie van het VN Biodiversiteitsverdrag uit 1992 (door Nederland geratificeerd in 1993).

5. In uw antwoord op vraag 3 schrijft u dat de Hart van de Heuvelrug-ecoducten naar behoren functioneren. Dat is opmerkelijk aangezien dat rapport juist aangeeft dat de provincie de effecten van het ecoduct Beukbergen NIET monitort, nog steeds volledig omheind is zodat er nog een doorgang over CNA aangelegd moet worden en dat ook het gebied De Vlasakkers nog steeds volledig omheind is waardoor de Oostelijke en Westelijke route niet bij elkaar komen, hét doel van deze ecoducten. Juist deze twee ecoducten zijn binnen het project de verantwoordelijkheid van de provincie.

Hoe komt u tot uw conclusie?

Antwoord

Ecoduct Beukbergen maakt onderdeel uit van de westelijke ecologische corridor welke bestaat uit meerdere schakels. Tot op heden is er bij dit ecoduct inderdaad door de provincie geen monitoring uitgevoerd, maar in de natuurscan valt te lezen dat de beheerder van de gebieden aan weerszijden van het ecoduct (Utrechts Landschap) melding heeft gemaakt van gebruik door reeën, das, boommarter, bunzing, vos, hazelworm en mogelijk zandhagedis. Hiermee levert het ecoduct nu reeds een bijdrage aan de ontsnippering van de Utrechtse natuur. De provincie is en blijft met de betrokken partijen in gesprek om bestaande knelpunten van het ecoduct (waaronder monitoring, menselijke betreding en begeleiding van soorten) verder op te lossen.

Ten noorden van het ecoduct, tussen landgoed Beukbergen en Camp New Amsterdam bevindt zich inderdaad momenteel nog een omheining. Deze omheining vormt met name een barrière voor grotere diersoorten. Voor kleinere diersoorten en voor plantensoorten geldt deze barrièrewerking niet of minder. Momenteel is de provincie in overleg met Defensie en het Rijksvastgoedbedrijf om te komen tot een samenwerkingsovereenkomst en een definitief plan van aanpak om de barrière voor grotere diersoorten op te heffen.

Wat betreft de genoemde omheining bij de Vlasakkers, welke onderdeel uitmaken van de oostelijke ecologische corridor: de provincie beraadt zich nog op hoe de westelijke en oostelijke ecologische corridors het beste met elkaar verbonden kunnen worden en neemt hiervoor de aanbevelingen uit de natuurscan als uitgangspunt. Samenvattend levert ecoduct Beukbergen op dit moment al een bijdrage aan de ontsnippering van de natuur op de Utrechtse Heuvelrug. Deze bijdrage kan nog toenemen door het oplossen van lokale knelpunten en het nemen van verdere ontsnipperingsmaatregelen.

6. Wie is er voor de inrichting van natuur (contradictio in terminis) "verantwoordelijk? Op basis waarvan wordt die ingericht? Op Kamp Zeist wordt deels ook "natuur gerealiseerd". Waarom laat men het gebied zichzelf niet ontwikkelen? Waarom laat men de natuur niet zijn gang gaan? Wie heeft bedacht om in dat bos weer een stukje heide te creëren dat ook nog moet worden onderhouden, hetgeen onnatuurlijk is, en waarom? Wat kost het aanleggen en onderhoud van deze heide ter grootte van een postzegel.

Antwoord

De terreineigenaar is verantwoordelijk voor de inrichting en beheer van zijn/haar natuurterrein. De terreineigenaar kan voor zowel inrichting als beheer subsidie ontvangen in het kader van de SNL. De natuurdoelen staan omschreven in het provinciale Natuurbeheerplan. Het Natuurbeheerplan is een doorvertaling van de door PS in 2016 vastgestelde Natuurvisie Provincie Utrecht. Het Natuurbeheerplan beschrijft de beleidsdoelen en de subsidiemogelijkheden voor de ontwikkeling en het beheer van natuurgebieden, agrarische natuur, waaronder het weidevogelbeheer en landschapselementen in de provincie Utrecht. Het Natuurbeheerplan wordt jaarlijks door GS, na ter visielegging, vastgesteld.

Conform het Natuurbeheerplan zijn er mogelijkheden voor ontwikkeling en beheer van heide. Heide biedt ruimte voor specifieke plant- en diersoorten, waardoor de biodiversiteit in het gebied toeneemt. Het beheer van heide kost ongeveer 220 euro per hectare en per jaar. De kosten voor ontwikkeling van heide wisselt per situatie (tot max. € 20.000,-/ha als bos wordt omgevormd naar heide), maar kan in de situatie van Kamp Zeist ook spontaan ontstaan.

7. U negeerde vraag 4. De vraag was of natuur alleen als gezond wordt getypeerd als daar de gewenste plantjes groeien? Kan gezonde natuur (in de aangewezen natuurgebieden) bestaan uit vegetatie die niet stikstofarm is? Of is "natuur" alleen gezond als ze voldoen aan door ambtenaren aangemelde criteria?

Antwoord

Zie ook het antwoord op vraag 4. Voor een gunstige staat van instandhouding van soorten en habitats moet de leefomgeving voldoen aan de 'eisen' die nodig zijn voor die soorten en habitats, dan komen de plantjes vanzelf. Te veel stikstof staat voor veel soorten en habitats een gunstige staat van instandhouding in de weg. Een vegetatie wordt niet als stikstofarm (of -rijk) gedefinieerd, maar als wel of niet gevoelig voor stikstof.

8. Is het verstandig om heide aan te leggen naast een snelweg? De A28 is in 1985 geopend. Zijn er data beschikbaar hoe de naastgelegen Leusderheide er toen voor stond en hoe nu? In de middeleeuwen was de Leusderheide een oerbos. Gaan we daar de natuur herstellen? Waarom niet?

Antwoord

De heide is niet aangelegd naast een snelweg, maar het is andersom: de snelweg is aangelegd naast de heide. We hebben weinig data van de Leusderheide omdat dit terrein van Defensie is. Bekend is dat er vroeger de tapuit broedde. Heide is een zogenoemd half-natuurlijk biotoop. Voor instandhouding is beheer noodzakelijk. Omwille van de bijzondere biodiversiteit en vanuit cultuurhistorisch oogpunt vinden we behoud van droge en vochtige heidetypen op de Leusderheide belangrijk, ook als de soortenrijkdom niet meer zo is als voorheen.

9. Waarom is de heide naast de snelweg, nog steeds heide? Wat zeggen de modelletjes daar over?

Antwoord

Voor de beschrijving van de verschillende natuurbeheertypen verwijzen wij naar de Index Natuur en Landschap. De Index Natuur en Landschap is de basis voor de natuurbeheerplannen van de provincies. In de Index Natuur en Landschap zijn alle natuur(beheer)typen, landschapstypen en agrarische natuurtypen die in Nederland voorkomen opgenomen.

10. Bij antwoord 5, depositie van honden in "natuurgebieden", geeft u impliciet aan dat de informatie van het RIVM haaks staat op de aangegeven wetenschappelijke rapporten. Klopt dat?

In deze wetenschappelijke rapporten staat dat ook de emissie via de lucht van uitwerpselen van honden significant is. Onderschrijft u dat? Waarom niet?

In hetzelfde antwoord suggereert u dus dat hondenpoepemissie zich slechts zeer beperkt via de lucht verplaatst en dan alleen in een klein gebied eromheen. Hoe kan het dan, dat volgens de modelletjes van het RIVM dat stikstof van boeren zich over 25 kilometer zich verplaatsen? Klopt het dat de afstandsgrens door de politiek bepaald is en niet door het RIVM?

In hetzelfde antwoord geeft u aan dat de stikstof van hondenpoep uitspoelt naar de bodem. Volgens de minister en de RIVM-modelletjes hoopt echter de stikstof op in de bodem, in strijd met alle beschikbare wetenschap hierover. Wat is het nu: spoelt het uit of hoopt het op?

Antwoord

We hebben de vraag beantwoord op basis van informatie van het RIVM en hebben hier geen verdere aanvullingen op. Wij hebben geen reden om wetenschappelijke rapporten in twijfel te trekken, mits ze aan de gebruikelijke wetenschappelijke standaard voldoen (peer-reviewed).

Overigens is het zo dat de beheerders goede mogelijkheden hebben om het uitlaten van honden in natuurgebieden goed te reguleren, en dat gebeurt ook veelvuldig. Daarmee kunnen de negatieve effecten worden beperkt.

De afstandsgrens die het RIVM hanteert is gebaseerd op een advies van het adviescollege Meten en Berekenen Stikstof, onder leiding van de heer L.Hordijk. Het advies had betrekking op het gelijk trekken van de afstandsgrenzen, waarbuiten de neerslag van stikstof niet meer meetelt, voor de verschillende emissiebronnen. Op basis van door TNO en het RIVM verricht onderzoek is gekozen die grens te bepalen op 25 km voor alle emissiebronnen.

Al sinds de jaren zestig komt er te veel reactief stikstof in de natuur. De ecologische gevolgen zijn complex, met vele interacties en vaak pas na jaren zichtbaar. De belangrijkste effecten zijn hierna op een rij gezet:

- *Vermesting*

Hoe meer reactief stikstof er vanuit de lucht neerslaat, hoe meer reactief stikstof er in de bodem beschikbaar komt en hoe meer de vegetatie opneemt. Op termijn leidt dit tot verschuivingen in plantensoorten. Snelgroeiende soorten verdringen geleidelijk de minder concurrentiekrachtige soorten en worden uiteindelijk dominant. Vaak zijn dat grassen, maar ook bramen, brandnetels en gewone vlier zijn hier voorbeelden van. De vegetatie wordt zo steeds homogener en minder bloemrijk. Dat alles betekent dat door extra stikstof de soortendiversiteit achteruitgaat, vooral in ecosystemen waarin van nature weinig stikstof voorkomt. Te veel stikstof veroorzaakt daarnaast ook een achteruitgang van schimmels die in symbiose leven met boomwortels. Veel van zulke schimmels zijn zeldzamer geworden of soms vrijwel uit de Nederlandse bossen verdwenen. Ook de schimmeldichtheid vermindert, met nadelige gevolgen voor de boomvitaliteit. Tenslotte kan de overmaat aan stikstof zo groot worden, dat er veel nitraat naar het grondwater uitspoelt.

- *Verzuring door reactief stikstof*

Bodemverzuring is een langetermijnproces, dat (ernstig) versneld wordt doordat er veel reactief stikstof neerslaat. Hierbij is zuurbuffering essentieel en afhankelijk van het uitgangsmateriaal. Als je aan een kalkrijke bodem heel langzaam zuur toevoegt, blijft de pH (zuurgraad) in het bodemwater in eerste instantie tussen de 7 en 8. Dat komt doordat kalk (calciumcarbonaat, CaCO_3) het zuur buffert. De grond raakt daarbij zijn bufferende stof op den duur kwijt, want die lost langzaam op. Is de kalk vrijwel helemaal verbruikt, dan zal de pH opeens snel gaan dalen. Maar in feite zijn bijna alle Nederlandse zandgronden kalkloos. Zulke gronden kunnen alleen bufferen met behulp van stoffen die tevens voedingsstoffen zijn: waterstof (het 'zuur-ion' H^+) verdringt calcium, kalium en magnesium. Die lossen op en kunnen dan uitspoelen. Die uitwisseling gaat snel en heeft een beperkte capaciteit. Daarnaast vindt er ook nog een langzame zuurbuffering in de bodem plaats, doordat silicaatmineralen oplossen. Dat proces, verweering geheten, verloopt langzaam en houdt de verzuring niet bij. Door de overmaat aan stikstof en het uitspoelen van calcium, kalium en magnesium ontstaat een onbalans aan voedingselementen waardoor gebreksverschijnselen ontstaan, zoals calcium- en kaliumtekort in eiken. Bij een lage pH, onder de 4,5, lossen ten slotte metaalverbindingen op die in de bodem zitten. Daarbij ontstaat vrij aluminium (Al^{3+}) en soms vrij ijzer (Fe^{3+}). Die remmen de plantengroei.

Tevens kan verzuring de nitrificatie – de omzetting van ammonium naar nitraat – remmen, waardoor ammonium de dominante vorm van stikstof wordt. Omdat veel organismen de lage beschikbaarheid van calcium, magnesium en kalium en hoge concentraties van vrij aluminium en ammonium niet verdragen, leidt deze bodemverzuring bijna altijd tot verlies van biodiversiteit.

11. Bij vraag 6 geeft u aan dat de stikstofdeposities van dieren direct in de natuur beperkt is, maar dat van boeren via de lucht hoog. Vervolgens geeft u aan daar geen data over te hebben. Dus poepende koeien in een stal zijn binnen 25 kilometer via de lucht schadelijker voor natuur dan een toom ganzen die direct in de natuur hun ontlasting deponeren. Is dit serieus een uitgangspunt van beleid?

Antwoord

In het antwoord op vraag 6 doen wij geen enkele uitspraak over de depositie veroorzaakt door koeienmest. Het stikstofbeleid is gebaseerd op de meest recente wetenschappelijke inzichten, dit is voor ons uitgangspunt.

12. Hoe vaak zijn ganzen de afgelopen 5 jaar verjaagd uit "natuurgebieden" vanwege de stikstofdepositie?

Antwoord

In het kader van het beheer van delen van een natuurgebied kan het voorkomen dat ganzen verplaatst worden, ze worden niet verjaagd uit natuurgebieden vanwege stikstofdepositie. Wel draagt de uitvoering van de Utrechtse ganzenafspraken vanuit het landbouwbelang positief bij aan het reduceren van stikstofschaad door ganzen in natuurgebieden.

13. Lokaal kan het verblijven van ganzen grote impact hebben zo vermeld het rapport van de WUR. In welke natuurgebieden in onze provincie verblijven ganzen en voor welke periodes? Is gemeten hoeveel stikstofdepositie dit oplevert? Gemeten is niet gemodelleerd.

Antwoord

De ganzen verblijven verspreid over onze gehele provincie in natuur- en landbouwgebieden, behalve de Utrechtse Heuvelrug, zoals blijkt uit de geografische weergave van de telgebieden (figuur 3) uit het door u aangehaalde rapport van de WUR. Met pieken in het noorden, noordoosten, en zuidelijke delen van de provincie. Ze verblijven jaarrond, met in de winterperiode een aanvulling op de zomerpopulatie door overwinterende trek ganzen. Er is niet gemeten hoeveel stikstofdepositie dit oplevert. De modelstudie geeft daartoe ook geen aanleiding. Immers, voor geen enkel aangewezen habitatype komt de voorspelde stikstofdepositie door ganzen ook maar enigszins in de buurt van de voor dat habitatype kritische depositie waarde (KDW). In vergelijking met de depositie afkomstig van andere bronnen (door o.a. veeteelt, industrie, verkeer) in kwetsbare gebieden is de depositie afkomstig van ganzen veel lager.

14. U geeft aan dat u geen data heeft hoe de depositie van dieren direct in de natuur zich verhoudt tot deposities door menselijke activiteit via de lucht én dat het geen invloed heeft op het beleid. Daarmee bevestigt u expliciet dat u geen interesse heeft in de feiten en dat het een doelredenering betreft. Hoe kunt u als verantwoordelijk bestuurder zeggen: we weten niet hoe hoog de directe biogene depositie is, maar dat interesseert ons ook niet, we gaan boeren onteigenen?

Antwoord

Wij herhalen hier het antwoord zoals wij dat hebben gegeven naar aanleiding van uw aan bovenstaande gerelateerde vragen van 4 april jl.:

Het RIVM heeft in kaart gebracht wat de 'biogene stikstofemissie' naar de lucht in Nederland is. Biogene emissie betekent de uitstoot van stoffen uit biologische bronnen. Dat wil zeggen bronnen met een natuurlijke oorsprong, die niet door menselijk handelen zijn veroorzaakt. Er zijn meerdere biogene bronnen met een natuurlijke oorsprong. In dit onderzoek gaat het om de uitstoot van stikstof uit natuurbodems, zoals bos en heide, en via de uitwerpselen van in de natuur levende dieren. Dit zijn dus in het wild levende dieren, niet de landbouwhuisdieren.

Het RIVM heeft een inschatting gemaakt van hoeveel ammoniak door deze dieren wordt uitgestoten; de vorm van stikstof die dieren uitscheiden. In totaal komt dat voor vogels en zoogdieren uit op 1,9 kiloton ammoniak, met een bandbreedte van 1,3 tot 2,5 kiloton. Dit is 1,5 procent van de totale uitstoot van ammoniak.

<https://www.rivm.nl/nieuws/verkenning-stikstofuitstoot-door-dieren-in-natuur>.

15. Er zijn geen data beschikbaar van de bodemkwaliteit. Hoe kunt u dan in hemelsnaam meewerken aan dramatisch landelijk beleid? Bent u niet van mening dat die data eerst beschikbaar moeten komen alvorens beleid wordt uitgerold? Zo nee waarom niet?

Antwoord

In het hele land zijn in vele gebieden bodemmetingen uitgevoerd en is veel bekend over de bodemkwaliteit. Zo heeft Wageningen UR 15 jaar lang bodemmetingen verricht op de Veluwe. Qua bodem is de Utrechtse Heuvelrug vergelijkbaar met de Veluwe. Uit dat onderzoek bleek o.a. dat op de droge zandgronden door atmosferische depositie van stikstof-, en voorheen ook zwavelverbindingen zowel bodemverzuring als vermisting is opgetreden. Dit heeft tot een sterke kwalitatieve afname van de kenmerkende voedselarme en (zeer) licht gebufferde habitattypen van het zandlandschap geleid. Er zijn voldoende bodemdata en er is voldoende kennis voor het opstellen en uitvoeren van het stikstofbeleid.

16. U meent dat bodemonderzoek alleen interessant zou zijn op zandgronden omdat daar geen buffering aanwezig is. Op andere grondsoorten zou dat wel het geval zijn. Heeft u een overzicht op welke bodemsoort in welke mate buffering plaatsvindt en hoeveel uitspoeling. Is dat niet moeilijk om vast te stellen als we geen bodemonderzoek doen en geen data (of nulmeting) hebben?

Antwoord

Zie het betreffende deel van het antwoord bij vraag 10.

In aanvulling hierop: De mate van buffering is afhankelijk van de samenstelling van de bodem. Droge kalkarme zandgronden zijn erg kwetsbaar voor verzuring door stikstofdepositie. Een droge zandgrond heeft de minste

buffering door de afwezigheid van kalk, calcium gebonden aan organische stof of kleideeltjes, weinig mineralen als silicaten, Al en Fe. Klei- en veengronden hebben meer buffering en daar heeft de hydrologische situatie een grote rol. De processen zijn bekend echter de exacte buffering niet.

17. U meent te kunnen meten hoeveel stikstof in de bodem zit aan gezien u "meet" via de vegetatie: u kijkt welke plantjes er groeien. U meent toch niet serieus dat stikstof de enige variabele is die de vegetatie bepaalt? Kent u het voorbeeld van een boer in Gelderland waarbij stikstofarme plantjes begonnen te groeien naast zijn stal, om vervolgens de mededeling van de overheid te krijgen dat zijn stal dicht moest vanwege diezelfde stikstofarme plantjes? Hoe verhoudt zich dat tot het meten van stikstof via vegetatie?

Antwoord

Stikstof is niet de enige variabele (zie ook het antwoord op vraag 3) maar op veel plekken wel de dominante variabele gezien het langjarige hoge niveau van stikstofdepositie. Planten die de overhand krijgen bij hoge stikstofniveaus zijn pijpenstrootje, bramen en brandnetels, soorten die veelvuldig worden aangetroffen in veel natuurgebieden en bermen. Bijvoorbeeld zomereiken sterven door bodemverzuring, een effect dat veelvuldig optreedt op de Veluwe en ook de Utrechtse Heuvelrug.

De soortenrijkdom vermindert sterk door een hoge stikstofdepositie, dit geldt niet alleen voor planten maar ook voor vlieders, vogels, insecten en zoogdieren.

18. U geeft aan dat stikstofdepositie (waarvan we dus niet weten hoeveel en door wie, omdat we het niet meten) aanleiding zijn voor lage pH-waardes van de bodem en dat dit aanleiding geeft tot grote problemen zoals gebroken pootjes bij vogels.

Alterra schreef echter: 'Afvoer van stamhout en tak- en tophout leidt tot een afvoer van daarin aanwezige voor planten en dieren belangrijke voedingsstoffen. Doordat in Nederland stikstof in relatief ruime mate aanwezig is door depositie, kan afvoer van voedingsstoffen de verhouding van stikstof met de andere voedingsstoffen, zoals fosfor en magnesium, in onbalans brengen. Fosfor komt, eenmaal afgevoerd, maar langzaam opnieuw beschikbaar, terwijl stikstof door de depositie relatief snel aangevuld wordt. Iets dergelijks wordt geconstateerd bij heideterreinen, waar bepaalde plantensoorten en vooral grotere insecten in aantal achteruitgaan'. (Bron: Aanzet voor een Adviesstelsel voor oogst uit het bos, Alterra, 2014).

Onderschrijft u de stelling van Alterra, dat het afvoeren van sprokkelhout (ten behoeve van biomassa!) bijdraagt aan verzuurde bodemkwaliteit en dat u door dat gegeven weg te laten meewerkt aan het stigmatiseren van agrariërs? Is derhalve biomassa een medeoorzaak van de gebroken pootjes bij vogels? Zo ja, waarom wordt dat niet gecommuniceerd?

Antwoord

Wij hebben geen aanleiding om het gestelde in het rapport van Alterra in twijfel te trekken. In hetzelfde rapport staat dat we in Nederland een "belangrijke stikstofdepositie hebben". Deze draagt in belangrijke mate bij aan verzuring van de bodem en de effecten die daarmee samenhangen.

19. Ook vraag 10 heeft u niet beantwoord. U verwees naar eerdere antwoorden uit 2020. Echter, u gaf toen geen antwoord, maar verwees naar de commissie Hordijk en weigerde deze eenvoudige vragen te beantwoorden. De commissie Hordijk adviseerde om te gaan meten en gaf aan dat voor vergunningverlening het AERIUS-model ongeschikt was. Daarmee zijn de schaarse feitelijke depositiemetingen belangrijker dan ooit geworden. Wij zijn dan ook genoodzaakt deze te herhalen:

Uit zowel dit onderzoek van de WUR: <https://edepot.wur.nl/328849> als dit Deense onderzoek https://www.pigbusiness.nl/site/assets/files/0/03/77/902/sommer_biomonitors_1988_2.pdf waarbij in beide gevallen wel de feitelijke depositie is gemeten, blijkt dat de verspreiding van stikstof door agrariërs zeer beperkt is. Bij heel grote stallen slechts een paar honderd meter. Ook korstmosonderzoek bewijst deze stelling. Onderschrijft u deze wetenschappelijke onderzoeken? Zo nee, op basis waarvan niet? Kunt u ze wetenschappelijk weerleggen?

Antwoord

Wij hebben geen aanleiding de resultaten van wetenschappelijk onderzoek in twijfel te trekken, mits het onderzoek voldoet aan de wetenschappelijke standaarden, dat wil zeggen 'peer reviewed' is.

Wij zijn het niet met u eens dat korstmosonderzoek zou aantonen dat de verspreiding van ammoniak zich beperkt tot de directe omgeving van stallen. Hiervoor wijzen wij u op de bevindingen van de heer Kok van Herk. Hij is lichenoloog, iemand die alles weet over korstmossen. Hij doet daar al sinds 1989 onderzoek naar. Hij is ook de onderzoeker die in onze provincie het korstmosonderzoek doet, waarnaar wordt verwezen bij vraag 1. Hij schrijft op 20 juni jl. het volgende (zie: <https://www.foodlog.nl/artikel/stel-dat-korstmossen-toch-een-stikstofkeuze-op-tafel-leggen/>, reactie met nr. 15):

"Gasvormig ammoniak komt tot in de verste uithoeken van Nederland, i. h. a. wordt de concentratie lager op grotere afstand van veehouderijbedrijven. In 1997 heb ik het verband tussen de NIW (= hoeveelheid ammoniakminnende korstmossen op eiken, steeds rijtjes van 10 bomen) en de luchtconcentratie terplekke (meetbuisjes) uitgerekend (zes metingen per 5x5 km², jaarrond). Dit levert een zeer sterk verband op (90% verklaarde variantie). Al bij hele lage luchtconcentraties (2 microg/m³) verschijnen de eerste ammoniakminnaars.

De luchtconcentratie wordt al heel lang in veel natuurgebieden met meetbuisjes gemeten, zie <https://man.rivm.nl>. Dit gebeurt i. s. m. boswachters, die iedere maand de buisjes vervangen. Op deze site zijn de data van alle afzonderlijke natuurgebieden in te zien. Niet één gebied blijft gevrijwaard van gasvormig (droog) NH₃. Dat vrijwel alle depositie uit natte depositie zou komen is dus beslist niet waar. En daarmee ook het idee dat alles naar Duitsland gaat.

Wel heb ik zelf met de korstmossen gezien dat de ruimtelijke patronen in Nederland steeds verder zijn afgevlakt. Waar rond 1990 de ammoniakminnaars nog vooral rond boerderijen zaten, zitten ze nu overal in Nederland, tot diep in de grote natuurgebieden. Nog steeds duidelijk minder dan in het agrarische gebied, maar rond 1990 waren deze korstmossen in grote natuurgebieden nog zo goed als afwezig. Dit wijst erop dat de ruimtelijke verspreiding van droge NH₃ in de loop der jaren vlakker is geworden".

20. Het is verbazingwekkend dat u zelf geen waardeoordeel wenst te geven aan de volstrekt ongeloofwaardige wijziging van de behandeling van de emissies over volstrekt willekeurige afstanden. Acht u het geloofwaardig en moreel verantwoord om (wan)beleid te faciliteren, dat zo diep ingrijpt op levens van talloze boeren, gemeenschappen en ons landschap, gebaseerd op modellen die van de ene op de andere dag totaal verschillende uitgangspunten geeft? Voelt u zich niet moreel verantwoord naar de Utrechtse samenleving om u te committeren aan de feitelijke metingen uit de vorige vraag, in plaats van de modellen van RIVM en TNO die klaarblijkelijk (los van de 100% onbetrouwbaarheid) van de ene op de andere dag gewoon op zijn kop kunnen worden gezet? Dit nog even los van het gegeven dat het ministerie die afstandsgrens aan het RIVM heeft opgedrongen.

Antwoord

In antwoord op uw vragen van 25 mei 2022 gaven wij reeds aan dat het Adviescollege Meten en Berekenen Stikstof heeft aangegeven dat de modellen voldoende basis geven voor het formuleren van beleid. Het valideren en actualiseren van de modellen, onder meer door de resultaten van metingen te verwerken, leidt tot modellen die de werkelijkheid steeds beter weergeven. Dat daarbij verschillen op kunnen treden is onvermijdelijk.

21. Denkt u met onze fractie dat elke juridische casus om boeren aan te spreken op hun emissies en niet op de deposities die daar het gevolg van zijn, maar op rammelende niet gevalideerde modellen, waarvan nota bene de opstellers van mening zijn dat ze 100% onbetrouwbaar zijn, buitengewoon zwak is? Zo nee, waarom niet? Wie is er juridisch aansprakelijk, de provincie of het Rijk? Heeft u het Rijk reeds voor de gevolgen aansprakelijk gesteld? Zo nee, waarom niet?

Antwoord

In de vele rechtszaken die er zijn geweest met betrekking tot vergunningverlening in het kader van de Natuurbeschermingswet heeft de rechter nog niet geoordeeld dat Aerius niet gebruikt zou mogen worden voor de berekening van depositie van stikstof op de Natura 2000-gebieden (op basis van emissies). Aerius is zelfs het wettelijke instrument om dit te doen. Wij zien dus ook geen aanleiding voor een aansprakelijkheidsstelling.

22. U geeft aan dat de modellen gevalideerd worden. Dat zijn echter wederom luchtmetingen. Luchtmetingen valideren met luchtmetingen. Wat hebben wij daaraan als de depositie van belang is?

Antwoord

De modellen zijn gebaseerd op metingen en andere wetenschappelijke kennis en inzichten. Zie ook het betreffende deel van het antwoord op vraag 35, waar de opinie van twee ter zake kundige wetenschappers is weergegeven.

23. Er is nooit depositie gemeten op 25 kilometer van noch automobilisten, noch van agrariërs. Daarnaast gaf de commissie aan dat deze luchtmetingen die er wel zijn **niet** geschikt zijn voor vergunningverlening, dus beleid op lokaal individueel niveau. Bent u het met ons eens dat wat het kabinet nu van de provincies verlangd in de categorie lokaal, vergunningverlening, valt?

Van u wordt namelijk verwacht boeren weg te jagen op basis van hun lokale niet gemeten depositie.

Antwoord

Zoals eerder aangegeven is Aerius het wettelijke instrument om vergunningverlening op te baseren. Er is geen alternatief. Er wordt steeds meer gemeten om de modellen te verbeteren. Er wordt niet van ons verwacht dat we boeren weggagen.

24. Waardeert u de modellen, die qua impact van de ene op de andere dag wijzigen van 5 kilometer verspreiding naar 25 kilometer verspreiding, hoger dan feitelijke depositiemetingen. Bent u bereid om het beleid aan te passen als feitelijke depositiemetingen aangeven als blijkt dat agrariërs in (veel) mindere mate bijdragen aan stikstofbelasting van aangelegde natuur?

Antwoord

De modellen zijn gebaseerd op metingen en andere wetenschappelijke kennis en inzichten.

25. Wat als de natuur helemaal niet "hersteld" nadat de economie verwoest is? In hoeverre heeft u zekerheid dat natuur "hersteld"? Waaraan kunnen wij dat afmeten?

Antwoord

Niemand kan met zekerheid zeggen dat de natuur zal herstellen, maar we zijn wel gehouden hieraan te doen wat binnen de mogelijkheden ligt. De monitoring van de ontwikkeling van natuur in onze Natura 2000-gebieden gebeurt intensief, en zal in de toekomst nog intensiever worden.

26. U geeft aan dat de door ons opgegeven data van vraag 16 betrekking zouden hebben op alle habitattypen van Europa. Dat is onjuist. Het betreft de datasets bij het aanmelden van de Natura2000-gebieden in 2004 en een update van 2018!! Onderschrijft u nu dat het beter gaat met de natuur op basis van de data? Zo nee waarom rapporteert LNV dat dan wel aan Brussel? Wat voor een invloed heeft dat op uw beleid nu u klaarblijkelijk voor het eerst data tot u krijgt?

Antwoord

We nemen aan dat u de zesjaarlijkse Vogel- en Habitatrichtlijn rapportage uit 2019 bedoeld, waarin Nederland verantwoording aflegt aan Brussel voor het gevoerde beleid en de resultaten (zie [WOT-brochure Vogel- en Habitatrichtlijnrapportage 2019 \(1\).PDF](#))? Hierin staat onder andere te lezen dat "van de 52 gerapporteerde habitattypen verkeert meer dan de helft (54%) in een zeer ongunstige staat van instandhouding, en zijn er slechts zes als gunstig beoordeeld". Weliswaar staat er in een begeleidend schrijven dat "De Nederlandse rapportages over de periode 2013-2019 laten zien dat voor bepaalde Vogelrichtlijnsoorten, Habitatrichtlijnsoorten en habitattypen positieve ontwikkelingen zichtbaar zijn, maar dat het gemiddeld genomen nog niet goed gaat met de natuur in Nederland." We zijn het dan ook niet met u eens met uw interpretatie van de rapportage van LNV aan Brussel.

Overigens gaat deze VHR-rapportage over de staat van instandhouding van alle gebieden tezamen in Nederland. Voor de afzonderlijke N2000-gebieden geldt de plicht tot behoud van de Staat van Instandhouding van alle aangewezen doelen. Daar mag dus geen enkele achteruitgang plaatsvinden.

27. U geeft aan dat de WUR heeft aangegeven dat de belangrijkste drukfactoren op de natuur tegenwoordig (??) onder andere stikstofdepositie zou zijn. Heeft de WUR wel feitelijke meetgegevens van stikstofdepositie? Zo ja, mogen wij die dan ontvangen? Of betreft het ook hier weer luchtmetingen?

Antwoord

Het rapport vermeldt niet op welke gegevens qua stikstofdepositie de uitspraken zijn gebaseerd.

28. In datzelfde antwoord op dit rapport van de WUR verzwegen u dat zowel verstedelijking (massa-immigratie) als ook de energietransitie voor tal van habitattypen schadelijk zijn. Waarom?

Antwoord

Het WUR-rapport waar het in vraag 27 aangehaalde antwoord op is gebaseerd is het rapport: WOt-brochure Vogel- en Habitatrichtlijnrapportage 2019.PDF (natura2000.nl).

In dit rapport staat letterlijk (pagina 7): *'Uit de rapportage blijkt dat de belangrijkste drukfactoren op de natuur tegenwoordig zijn: de stikstofdepositie (vermesting, verzuring) en de onttrekking van grondwater (verdroging) mede veroorzaakt door de landbouw, de versnelde natuurlijke successie (verruiging, vergrassing, etc.) en invasieve exoten en het ontbreken van of inadequaat zijn van beheer'.*

Deze tekst is aangehaald.

Daarna staat de volgende tekst: *'De klimaatverandering is de belangrijkste bedreiging in de toekomst. Een slechte staat van instandhouding heeft bij sommige habitattypen een historische oorzaak. Veel achteruitgang van natuurkwaliteit is terug te voeren op milieuvervuiling en het verdwijnen van veel natuur ten koste van infrastructuur, bebouwing en landbouwgrond in de tweede helft van de vorige eeuw'.*

De energietransitie wordt met name benoemd als een toekomstige bedreiging voor Vogelrichtlijnsoorten.

29. Uit WOB-stukken blijkt dat ook het ministerie erkent dat er met dit model nauwelijks een juridische basis is voor beleid. Wel werd er een narratief bedacht. Men moest vooral vertrouwen uitstralen in het model waarvan men weet dat het niet geschikt is voor de provincies om vergunningen te verstrekken of te weigeren. Uit de WOB-stukken blijkt dat het ministerie erkent dat er met het model schijnnaauwkeurigheid is opgebouwd. Hoe taxeert u uw juridische positie als op straat ligt dat de overheid manipuleert en aangeeft dat het model ongeschikt is?

Antwoord

Zie het antwoord op vraag 21.

30. Het RIVM zegt dat die wisselende afstandsgrenzen beleidskeuzes zijn. Die komen niet van het RIVM maar van ambtenaren. Dat is dus geen wetenschap. Onderschrijft u dat? Hoe kunt u op basis van deze puinhooft nog vergunningen verstrekken?

Antwoord

RIVM- en TNO-onderzoeken laten zien dat de keuze voor de rekenafstand van 25 km mogelijk en te verantwoorden is, zie:

- <https://open.overheid.nl/repository/ronl-c14911b5-ee6d-4542-93be-2dce24135dfe/1/pdf/21173346%20bijlage%201.pdf>, en
- <https://open.overheid.nl/repository/ronl-1847540a-636e-43db-bc05-ecc160308b6b/1/pdf/21173346%20bijlage%202.pdf>

31. Waaruit blijkt dat de Duitse natuur onder druk staat hetgeen u suggereert? Waarom roeit de Duitse overheid dan niet alle boeren uit? Volgens de rapportages van Duitsland aan Brussel ontwikkelt de heide direct aan de andere zijde van de grens zich **gunstig**. Hoe kan het dat het aantal drukfactoren die Duitsland opgeeft veel diverser dan in Nederland. Hebben in Nederland bijvoorbeeld logistiek, sport, recreatie, toerisme in Nederland geen invloed en in Duitsland wel? Hoe kan dat?

Antwoord

Dit blijkt onder meer uit uitspraken van een deskundige bij de Duitse federale milieu-instantie Umweltbundesamt (UBA) (<https://duitslandinstituut.nl/artikel/50662/stikstof-is-geen-heisses-thema-in-duitsland#>). In Duitsland is de

stikstofemissie vooral in bepaalde gebieden erg hoog. Met name in noordwest-Duitsland, waar relatief veel veehouderij is. Omdat Duitsland veel groter is, is de gemiddelde uitstoot lager. Waar de Nederlandse regering gebonden is aan de uitspraak van de Raad van State uit 2019, heeft Duitsland een soortgelijke gerechtelijke uitspraak (nog) niet.

Maar ook in Duitsland spelen de problemen met te veel reactieve stikstof in de natuur, voor ruim 60 procent afkomstig uit de landbouw, al tientallen jaren. De discussie gaat in Duitsland vooral over stikstof en nitraat in grond- en oppervlaktewater.

<https://www.theguardian.com/environment/2022/jul/26/how-germany-pig-belt-got-too-big-lower-saxony>

Logistiek, sport, recreatie en toerisme hebben in Nederland wel degelijk invloed: Logistiek valt onder verkeer en vervoer, de overige onderwerpen vallen met name onder het thema: consumenten.

32. Drempelwaardes die honderden keren hoger liggen dan bij ons zijn dus ook in lijn met het Europees recht. Waarom dringt u er niet bij het kabinet op aan om deze administratieve oplossing te kiezen? Op de "natuur" heeft het geen enkele invloed. In ieder geval niet in Duitsland.

Antwoord

De minister heeft recent een uitspraak gedaan over een eventuele verhoging van de drempelwaarde, naar aanleiding van een TNO-onderzoek. Zij heeft aangegeven op korte termijn geen ruimte te zien voor een hogere rekenkundige ondergrens, mede gelet op de huidige staat van de natuur en de prioriteit die het kabinet geeft aan het treffen van noodzakelijk bron- en natuurmaatregelen voor behoud en verbetering van de natuur in Natura 2000-gebieden. Daarom houdt zij voor nu vast aan de huidige rekenkundige ondergrens van 0,005 mol/ha/jaar. Als er in de toekomst ruimte komt voor een hogere rekenkundige ondergrens of een beleidsmatig gekozen drempelwaarde, is het logisch nader te onderzoeken welke invloed het hanteren van deze hogere rekenkundige ondergrens of drempelwaarde heeft op de vergunningverlening en de totale depositie en de in dat verband mogelijk benodigde aanvullende passende maatregelen.

Wij zien daarom op dit moment geen aanleiding om aan te dringen op wijziging van de drempelwaarde.

33. U geeft aan dat er nooit rekening is gehouden met denitrificatie bij het CBS, zodat daardoor er geen verschillen in overschotten zouden kunnen zijn opgetreden. Is er wetenschappelijk bewijs dat denitrificatie altijd in een lineair patroon plaats vindt? Zo ja, graag ontvangen wij die informatie. Zo nee, herroep deze stelling. Hoe kan je overschotten berekenen met modellen als je denitrificatie negeert? Waarom zit dat niet in de modellen?

Antwoord

De kennis die wij hebben over dit onderwerp hebben wij gemeld bij de beantwoording van uw vragen van 4 april jl. (vraag 18). Wij hebben hierop geen aanvullingen.

34. U meent dat de modellen niet altijd in het nadeel van de boeren uitvallen. Heeft u dan een verklaring waarom biomassacentrales niet in de modellen zit? Bent u het met ons eens, zoals de heer Hordijk aangaf, dat het model geen wetenschappelijk model is, maar door de overheid, ambtenaren gepromoot model. Is dat wellicht de reden dat de door diezelfde overheid gepromote biomassacentrales in alle ellende die ze veroorzaken, in deze casus dus stikstof, genegeerd worden?

Antwoord

Biomassacentrales zitten wel in de modellen. De RIVM-modellen zijn gebaseerd op de best beschikbare wetenschappelijke inzichten. Aerius is het beste model in Europa en wordt door meerdere landen overgenomen.

35. Als u de 100% onzekerheid van de RIVM-modellen onderschrijft, wordt het dan geen tijd voor een systeem dat betrouwbaar is en wel voordat beleid wordt uitgerold? Zo nee waarom niet?

Antwoord

Hierna geven wij de mening van een tweetal deskundigen over de kwaliteit van de in Nederland gebruikte stikstofdata:

Leen Hordijk - voorzitter van het adviescollege Meten en Berekenen stikstof

Hordijk reageert op een motie van de VVD waarin de suggestie wordt gewekt dat er met een achterhaalde methode stikstof wordt gemeten. Er staat in dat er "metingen en feiten" leidend moeten zijn en niet "modellen en berekeningen." Hij noemt het heel slecht dat de "wetenschap op deze manier wordt aangevallen." Hij trekt een parallel met tabak en klimaat "Zo gauw het gaat nijpen wil men nog wel eens naar de wetenschap gaan en zeggen: het deugt niet. Daar ben ik het niet mee eens."

We meten stikstof "op de modernste, meest praktische methode". Nederland is hier heel goed in, wereldtop. De modellen die het RIVM gebruikt zijn gebaseerd op metingen en de uitkomst is betrouwbaar.

In het rapport van Hordijk stonden destijds wel verbeterpunten. Juist die verbeterpunten worden nu vaak aangehaald door tegenstanders van het stikstofbeleid. "Het klopt dat we hebben aangegeven dat het hier en daar nog beter kan. Maar dat is niet omdat het model slecht is".

Hij is ervan overtuigd dat meer meten niet voor een andere uitkomst zorgt. Het globale patroon zal niet veranderen. Als je heel kleinschalig meet kan het lokaal verschillen, maar dat is heel kostbaar.

Jan Willem Erisman – de stikstofprofessor, universiteit Leiden

Om te berekenen waar de meeste stikstof neerkomt, is er een rekenmodel. Dit is een verspreidingsmodel. Daarin gaan alle bronnen van stikstof: verkeer, industrie, Schiphol, boerenbedrijven, het aantal koeien varkens en kippen etc. Het model berekent vervolgens de verspreiding van de stikstof en waar dat neerkomt in de natuurgebieden. Het model geeft dus inzicht in alle afzonderlijke bronnen en berekent hoe je de gewenste stikstofreductie kunt bereiken.

Op de vraag of het niet nauwkeuriger kan, niet met een model, maar met echte metingen, antwoordt hij:

"Dat zou ideaal zijn. Maar het gaat om heel veel bronnen. Dat is niet met metingen te doen. Metingen worden wel gebruikt om het model te checken. Er zijn veel metingen geweest om het rekenmodel te ijken. Maar alleen maar meten kan niet. Een eerste slag kunnen we maken met gebruik van satellieten, maar daarmee meet je alleen ammoniak-concentratie, maar niet waar het neerkomt."

En wat vindt hij van meten op boerderij-niveau: Dat kan op termijn. Maar zo'n meting kost nu nog een paar ton per boerderij.

Denk hij dat metingen kunnen leiden tot ander beleid: "Modellen zullen niet veranderen met meer metingen. Meer meten zorgt niet voor andere uitkomsten. We zullen het hier mee moeten doen. Boeren moeten zelf ook kijken wat ze kunnen doen om bij te dragen aan de stikstofreductie."

36. U geeft aan dat de modellen "fit for use" zijn. Bent u het ons eens dat dit een onjuiste stelling is? De modellen zouden geschikt zijn voor beleid, daar waar het de landelijke stikstofbelasting betreft, maar zeker niet voor lokaal niveau waarop de provincie acteert. Kunt u bevestigen dat, zoals de commissie waar u naar verwijst heeft bevestigd, dat het voor lokaal gebruik en dus voor vergunningverlening ONGESCHIKT is. Waarom suggereert u dat het voor provinciaal beleid geschikt zou zijn?

Antwoord

Wij zijn van mening dat goed openbaar bestuur vraagt dat besluiten, die afzonderlijke (rechts)personen raken, gebaseerd moeten zijn op onderliggende berekeningen met herkenbaar kleinere onzekerheidsmarges dan besluiten die zich bijvoorbeeld uitspreken over landelijk te realiseren effecten.

De opzet van de verschillende modules binnen AERIUS en de daarbinnen gebruikte en te hanteren rekenmodellen is op dit beginsel gebaseerd. De verschillende modules hebben elk hun toepassingsbereik.

- Aeries monitor ondersteunt vooral beleidsmatige beslissingen op landelijk niveau.
- Aeries Calculator is voorgeschreven voor – aanvragen en besluiten - gericht op vergunningverlening.

Op de RIVM-website wordt dit kort en handzaam toegelicht.

37. Wat bedoelt u met "ze zijn niet 1 op 1 openbaar" daar waar het over NDFF-gegevens gaat. Ze zijn openbaar of ze zijn niet openbaar. Zijn de NDFF-gegevens openbaar? Waarom niet? Wat wil de overheid verborgen houden?

Antwoord

De waarnemingen zoals ze in de NDFF zijn opgeslagen zijn niet openbaar toegankelijk omdat er informatie in staat over zeer zeldzame soorten waarvan we niet willen dat iedereen de exacte locatie van die soorten kent om verstoring te voorkomen. Wel is de informatie beschikbaar voor onderzoeksbureaus en overheden. Voor het

openbaar maken van de data zullen de exacte locaties vervaagd worden tot op kilometerhok niveau ter voorkoming van verstoring.

38. Bent u bereid bij het ministerie te bepleiten de data onmiddellijk vrij te geven zodat iedereen deze data tot zich kan nemen en daar wetenschappelijke conclusies aan kan verbinden? Of handelt de overheid net als de WUR, toen wetenschappers de ammoniakdata opvroegen maar deze met allerlei smoezen en leugens weigerde te verstrekken? Dit is klaarblijkelijk de mores in de wetenschap en bij de overheid.

Antwoord

Nee, wij hebben afspraken met het NDFF over het traject tot openbaar maken van de informatie, deze stap kost tijd en wij verwachten niet dat dit versneld kan worden.

39. Wat is de reden dat de NDFF-gegevens nu niet openbaar zijn, maar over een aantal jaar wel? Is dat omdat dan de boeren al zijn weggevaagd?

Antwoord

Bij de oorspronkelijke begroting van de NDFF was het de bedoeling dat initiatiefnemers ook een financiële bijdrage zouden leveren aan de NDFF. Daarom konden de data niet openbaar zijn. Inmiddels is deze financieringsmethode opgegeven en is besloten dat de data openbaar beschikbaar worden. Het geschikt maken van deze systemen hiervoor kost tijd en geld. Het traject hiervoor is al in gang gezet.

40. Is er op de natuurkaarten stikstofgevoelige natuur "bijgeplust" (toegevoegd) in de provincie Utrecht in de afgelopen 10 jaar? Zo ja kunt u dat inzichtelijk maken? Heeft de provincie Utrecht daarin een rol (gehad)? Zo ja, welke?

Antwoord

Deze vraag over onze rol en de wijze waarop de "natuurkaarten" tot stand komen heeft u al gesteld in november 2021 en we zullen ons antwoord daarom gedeeltelijk herhalen. De werkwijze van de totstandkoming van de habitatkaarten is ook toegelicht naar aanleiding van eerdere vragen van dhr. Westerlaken van het CDA. De beantwoording van deze vragen kunt u hier vinden: [RvO-Staf-Rapport-ingediend-door-het-CDA-beantwoording-082-20201215.pdf \(provincie-utrecht.nl\)](#).

Habitatkaarten die in AERIUS gebruikt worden, bestaan uit twee verschillende kaarten: de habitattypenkaarten en de leefgebied kaarten. De habitattypenkaarten zijn gebaseerd op vegetatieopnamen en geven de ligging van de verschillende vegetatietypen in een bepaald gebied. De leefgebied kaarten zijn ontwikkeld om een methode te hebben om de stikstofgevoeligheid van diersoorten te kunnen toetsen. Initiatiefnemers konden voor de invoering moeilijk aantonen wat de effecten van de uitstoot van stikstof op het voorkomen van een bepaalde diersoort was. Deze twee kaarten worden in AERIUS samengevoegd tot habitatkaarten, met als uitkomst de eventuele overschrijding van de depositie van stikstof op de betreffende habitattypen en leefgebieden op een locatie binnen de Natura 2000-begrenzing. De aanwijzing van de meeste Natura 2000-gebieden is in 2004 gedaan. Het aanwijzingsbesluit met de concrete opgave per gebied is voor de meeste gebieden omstreeks 2014 vastgesteld. De aanwijzing bevat geen habitatkaarten, maar enkel de verplichting om een bepaald habitattype "te behouden" of "uit te breiden". Om te weten wat er behouden moest worden, werden de toen beschikbare vegetatiekaarten omgezet in habitattypenkaarten en de oppervlakten die daar het gevolg van waren, worden gezien als de kwantitatieve doelstelling voor behoud. In de beantwoording van de vragen van dhr. Westerlaken is bij vraag 2, 3 en 4 al ingegaan op de procedure en de wijze van de totstandkoming van deze habitattypenkaarten. Van de Nederlandse natuurgebieden moet (nu) eens in de 12 jaar een vegetatiekaart worden opgesteld en deze vegetatiekaart is de basis voor de aangepaste habitattypenkaart. Na het aanwijzingsbesluit zijn de toen beschikbare vegetatiekaarten omgezet in habitattypenkaarten. De vegetatiekaarten die hiervoor gebruikt zijn stammen dus uit de periode 1995-2014. Zoals aangegeven in de beantwoording van de vragen van dhr. Westerlaken is het opstellen van de leefgebied kaarten veel later gebeurd en zijn alle beschikbare vegetatiekaarten in 2017 gebruikt. Voor de Programmatische Aanpak Stikstof (2015) (hierna: de PAS) moesten de habitattypenkaarten aangeleverd worden. De eerste versie van de habitattypenkaarten waar Utrecht voortouwnemer van is, zijn dan ook uit 2015. Alleen voor Kolland en Overlangbroek liep toen nog een bezwaarprocedure tegen de aanwijzing (en dus niet tegen de habitattypenkaart) en deze is in 2016 voor toepassing

in AERIUS aangeleverd. De voortouwnemer heeft overigens de mogelijkheid om wijzigingen in de bestaande of een nieuwe habitattypenkaart of aangepaste leefgebiedenkaart aan AERIUS aan te leveren. Deze wordt bij een nieuwe release van AERIUS meegenomen. Dit gebeurt ongeveer één keer per jaar.

Samenvattend: de voortouwnemer – dat is de provincie Utrecht voor een vijftal N2000-gebieden - is verantwoordelijk voor het aanleveren en actualiseren van de habitattypenkaarten. Als er een nieuwe habitattypenkaart beschikbaar is (eens in de 12 jaar), leveren wij die aan. Dit is de afgelopen periode gebeurd voor het Binnenveld en Botshol. Ook kan de voortouwnemer ervoor kiezen om stikstofgevoelig leefgebied aan te wijzen voor de bescherming van soorten. De provincie Utrecht heeft dit niet gedaan. Wel hebben de provincies Gelderland en Noord-Holland – als voortouwnemer van respectievelijk de uiterwaarden Lek en Oostelijke Vechtplassen – hier in 2017 gebruik van gemaakt, inclusief voor het Utrechtse deel van deze gebieden.

41. Sommige natuurkaarten zijn niet in overeenstemming met de feitelijke situatie. Die natuurkaarten worden dan ook niet geactualiseerd aangezien men dan volgens de minister juridische problemen zou kunnen verwachten. Wijkt de feitelijke situatie van de "natuurgebieden" in de provincie Utrecht af van de natuurkaarten? Is daar zicht op? Hoe wordt dat feitelijk gecontroleerd en gerapporteerd?

Antwoord

Ook deze vraag heeft u al in november 2021 gesteld en de beantwoording overlapt dan ook gedeeltelijk. Zoals u al aangeeft verandert de natuur altijd en steeds een actuele, zeer gedetailleerde kaart voor dit doel beschikbaar te hebben, is dan ook niet mogelijk. Voor de PAS (en dus voor het afgeven van beschikkingen) moet de voortouwnemer jaarlijks een zogenaamd PAS-veldbezoek organiseren om in de gaten te houden of een bepaald stikstofgevoelig habitattype of - leefgebied niet te veel verandert in verspreiding of voorkomen ten opzichte van de kaart. In het antwoord op uw vorige vraag hebben we aangegeven de habitattypenkaart eens in de 12 jaar te actualiseren. Vorig jaar is bijvoorbeeld een nieuwe habitattypenkaart (de zogenaamde T1) van het Binnenveld opgesteld en ter illustratie hebben wij de tabel met de vergelijking voor het Utrechtse deel, de Hellen, bijgevoegd (zie onderstaande tabel). De veranderingen zijn tamelijk gering. De uitzondering op de regel dat de vegetaties niet zo veel veranderen is Botshol. Hier zijn de kranswiervegetaties geheel verdwenen. Op de huidige habitattypenkaart is dit nog 36,4 ha, op de nieuwe T1-kaart komen deze niet meer terug.

Binnenveld, de Hellen, vergelijking oppervlakten T0-kaart en T1-kaart.

	T0 ha			T1 ha			Verschil	%
	Goed	Matig	Totaal	Goed	Matig	Totaal		
De Hellen	3,93	0,37	62,99	4,88	0,73	62,99	0,00	0,0
H0000			58,70			57,39	-1,31	-2,2
H3130								
H6410		0,35	0,35	0,05	0,26	0,31	-0,03	-9,5
H6430A					0,47	0,47	0,47	
H7140A	3,55	0,02	3,57	4,83		4,83	1,25	35,1
H7140B	0,38		0,38				-0,38	-100,0

Afname	
Nieuw	
Toename	

42. Is het niet bizar dat wanneer het over broeikasgassen gaat gekeken wordt naar lachgas, waarbij nadrukkelijk naar de boer wordt verwezen, maar als het over stikstofoverschotten gaat de denitrificatie (waarbij lachgas vrijkomt) buiten beschouwing wordt gelaten. Is dit niet het bewijs dat de overheid het vooral op de agrariër gemunt heeft?

Antwoord

Nee

Tenslotte:

U stelt veelvuldig en bij herhaling vragen over de schadelijke effecten van reactieve stikstof, met name ammoniak en het meten en berekenen van stikstofdeposities.

In november 2021 is hierover een interessant boekje verschenen: 'Stikstof, de sluipende effecten op natuur en gezondheid', geschreven door twee wetenschappers met zeer veel kennis over stikstof: Jan Willem Erisman en Wim de Vries. U vindt hierin een antwoord op veel van uw vragen.

Hoogachtend,
Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen